

Εκτός από τὰ σχετικά μὲ τὴν τοπογραφία (ποὺ ὑπάρχουν καὶ στὸν Robin) τὸ σημαντικό καὶ ἰδιαίτερο στὴν περίπτωση τοῦ Brisson εἶναι ἡ ἀνάλυση τῶν προϋποθέσεων, τῶν στοιχείων ποὺ διευκολύνουν τὴ μελέτη τοῦ Φαίδρου (34 κ.μ.), ἡ γνώση τοῦ *Τίμαιου* καὶ τῆς *Πολιτείας* (τῆς τελευταίας ὑπάρχουν καὶ στὸν I.N. Θεοδωρακόπουλο). Ἰδίως ἡ ἀνάλυση τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου εἶναι συστηματικὴ καὶ σαφής. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἔκθεση σχετικά μὲ τὴ λογογραφία κατὰ τὸν 5ο καὶ 4ο π.Χ. αἰ.

Ὁ Brisson σωστὰ συμπεραίνει πὼς στὴν κριτικὴ τῆς γραφῆς ὁ Πλάτων δὲν προτείνει μιὰ ριζικὴ ἀντίθεση γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου, ἀλλὰ τὴ διάκριση, ποὺ ἔγινε ἔκτοτε προφανῆς, μεταξὺ πληροφορίας καὶ γνώσης (*information et connaissance*, 60) καὶ ὅτι ὁ φιλόσοφος βλέπει μὲ ὀξύδερκεια τὰ ὅρια τοῦ γραπτοῦ λόγου. Ἀπομακρύνεται ἔτσι ὁ ἑρμηνευτὴς ἀπὸ τὶς ἑρμηνεῖες τῶν H. Kraemer (*Arete bei Platon und Aristoteles*, Heidelberg, Winter 1959) καὶ K. Gaiser (*Platons ungeschriebene Lehre*, Stuttgart, Klett, 1963, 1968) ποὺ δέχονταν ὅτι ὁ Πλάτων κρατοῦσε τὴν οὐσία τῆς θεωρίας του γιὰ τὸν προφορικὸ τοῦ λόγο κι ὅτι οἱ γραπτοὶ διάλογοι εἶναι ἀπλῶς προτρεπτικοὶ λόγοι.

Οἱ σημειώσεις ἔχουν τετραπλὴ ἀποστολή: παρέχουν τὴ δυνατότητα γιὰ τὴ χρονολόγηση τῶν γεγονότων· συνδυάζουν τὶς θέσεις τοῦ Φαίδρου μὲ ἰδέες ἄλλων πλατωνικῶν διαλόγων· δίνουν στοιχεῖα ποὺ διασαφηνίζουν τὸ ὅλο πλαίσιο (θερησκευτικὸ, πολιτικὸ, οἰκονομικὸ κ.λπ.)· ἀποσαφηνίζουν δυσκολίες τοῦ κειμένου.

Ἡ βιβλιογραφία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1965 καὶ εἶναι χρονολογικὴ· δὲν εἶναι ἔξαντλητικὴ, γιὰτὶ ὁ ἀναγνώστης παραπέμπεται γιὰ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 20οῦ αἰ. στὸν Cherniss («Plato 1950-57», *Lustrum* 1959-60) καὶ στὸν L. Brisson, στὴ βιβλιογραφία του στὸ *Lustrum* («Platon 1958-1975» *Lustrum* 20, 1977 καὶ στὴ συνέχισή της ἀπὸ τὸν ἴδιο σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἑλένη Ἰωαννίδη, 1983, 1984, 1988.

Ἡ πολύτιμη αὐτὴ ἔκδοση, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴ σειρὰ *Flammation* (μετὰ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους *Γοργίας*, *Ἐπιστολές*, *Εὐθύδημος*, *Ἰων*) δίνει τὴν εὐκαιρίαν στὸν ἀναγνώστη νὰ μελετήσῃ καὶ τὸ ἔμπνευσμένο ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἀξίας τοῦ γραπτοῦ λόγου κείμενο τοῦ Derrida, ἓνα κείμενο ποὺ συναρπάζει, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ καὶ προβληματίζει μὲ τὴ θέση του τὸν μελετητὴ τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

Ἄννα ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ

Luc BRISSON, *Platon, Les mots et les mythes*, Paris 1982.

Τὸ βιβλίον τοῦ Brisson *Platon, les mots et les mythes* εἰσάγει τὸν ἀναγνώστη σὲ ἓνα βασικὸ πεδίο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, στὸ φιλοσο-

φικὸ μύθο. Ἀμέσως ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο δηλώνεται τὸ θέμα τῆς ἔρευνας. Εἰκονίζεται τὸ ἀνδρόγυνο τοῦ μύθου, ποὺ διηγεῖται ὁ Ἀριστοφάνης στὸ *Συμπόσιο* τοῦ Πλάτωνα, μὲ τριπλὴ λειτουργία: ἀλήθεια - μεταξὺ - ψεῦδος.

Μία πρώτη εὐτράπελη ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τί εἶναι μύθος, ἐπιχειρεῖ ὁ συγγραφέας παραφράζοντας ἓνα διάλογο ἀπὸ τὴν *Ἀλίκη στὴ χώρα τῶν θαυμάτων* τοῦ L. Carroll:

Καθηγητής: Πόσο κάνουν δύο φορές τὸ τρία; Combien font deux fois trois?

Κλητήρας: Πῶς πᾶνε τὰ συκώτια τῆς χήνας; Comment vont les foies d'oie?

Ὑπο-κλητήρας: Πότε θὰ γυρίσουν οἱ βασιλιάδες; Quand reviendront les rois?

Πρόκειται γιὰ ἀλυσίδα παρανοήσεων ἐνὸς μηνύματος, ποὺ τελικὰ γίνεται ἀγνώριστο, ὅπως στὸ παιχνίδι «χαλασμένο τηλέφωνο». Ἀπὸ παλαιὰ εἶχε παρατηρήσει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεύς «τὰ πολλὰ τῶν σφαλμάτων διὰ τὴν ὁμωνυμίαν». Ὁ Brisson κωδικοποιεῖ τὸ φαινόμενο:

Ἡ μεταφορὰ εἰδήσεων ἀπὸ τὸν ἓνα στὸν ἄλλον, ἀπὸ τὴ μία γενιὰ στὴν ἄλλη κυοφορεῖ κινδύνους καὶ γεννᾷ ἐκτρώματα-εἰδήσεις. Ἡ γραφὴ μειώνει τοὺς κινδύνους. Ἡ παρέμβαση τοῦ ποιητῆ μεταλλάσσει τοὺς θορύβους στὸν ἴστο τοῦ μύθου. Σ' αὐτὴ τὴν παλαιὰ διαδικασία ἐπικοινωνίας τοῦ προφορικοῦ λόγου ἀπάντησε ὁ πολιτισμὸς προοδευτικὰ μὲ μηχανικὰ συστήματα ἐπικοινωνίας (ραδιόφωνο, τηλέφωνο, τηλεόραση κ.λπ.).

Τὸ βιβλίο τοῦ Brisson ἀναλύει τὸ φαινόμενο μεταφορᾶς εἰδήσεων μὲ μύθους μέσα ἀπὸ τὸ πλατωνικὸ *Corpus* καὶ διαρθρώνεται σὲ δύο μέρη μὲ 13 κεφάλαια σὲ συνεχὴ ἀρίθμηση χωρὶς ἔντονη ὀργανικὴ διαφορὰ. Στὸ πρῶτο καταθέτει πλατωνικὲς μαρτυρίες σχετικὰ μὲ τὴ μετάδοση τοῦ ἀξιομνημόνευτου, ἐνῶ τὸ δεύτερο καταλαμβάνει ἡ πλατωνικὴ κριτικὴ καὶ ἡ θεμελίωση τοῦ φιλοσοφικοῦ μύθου.

Συμπυκνώνοντας τὰ κεφάλαια τῆς ἔρευνας τοῦ Γάλλου ἐρευνητῆ —ἐρευνας πολύμοχθης ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ντοκουμέντάρισμα καὶ τὶς ἐξονυχιστικὲς συγκρίσεις— σχηματίζουμε τὴν ἀκόλουθη γενικὴ εἰκόνα μὲ ὅλα τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τῶν ἐπιτομῶν:

Ὁ μύθος ὑφαίνεται μὲ τὸ ὑφάδι τοῦ μηνύματος καὶ τὸ στημόνι τοῦ πνεύματος κάθε ἐποχῆς στὸν ἀργαλειὸ τοῦ ἀτέλειωτου χρόνου. Ἡ ἀμφιλογία ἀντιπαλεύει μέσα στὴν ἐπεξεργασία του (fabrification) ἀπὸ

ποιητές και ραψωδούς, ύποκριτες και χορευτές, ἐνῶ τὸ πολυώνυμο ἀκροατήριό δέχεται τὶς δονήσεις τῆς ὁμιλίας, τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ χοροῦ σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα μίμησης, ταύτισης καὶ ἔκστασης.

Στὸν *Τίμαιο* ἓνας ἱερέας τῆς Σαίδος διηγεῖται στὸν Σόλωνα τὸ μῦθο τῆς χαμένης Ἀτλαντίδας. Ὁ περιηγητής-νομοθέτης μετέφερε τὸ μῦθο στὸν Κριτία τὸν πρεσβύτερο καὶ μὲ στοματικὴ παράδοση ἔφθασε στὸν Κριτία τὸ νεώτερο, ποὺ τώρα τὸν διηγεῖται στοὺς ἐταίρους τοῦ διαλόγου. Οἱ λογικὲς κατηγορίες —ποῦ, πότε, γιατί— χάνονται μέσα στὴν ἀχλὺ τοῦ χρόνου. Ἐχουν περάσει 9000 χρόνια ἀπὸ τότε καὶ ἔχουν συμβεῖ κοσμογονικὲς μεταβολὲς καὶ καταστροφὲς ἀπὸ θεομηνίες, ὅπως ἀπηχοῦν παλαιοὶ μῦθοι (Φορωνεὺς - Νιόβη, Δευκαλίων - Πύρρα, Θησεύς).

Μὲ τὴν ἵδρυση καὶ ἐπανίδρυση πόλεων ἀναζωπυρώνεται «ἡ ἀναζήτησις τῶν παλαιῶν» καὶ ἡ παιδεία ἐξευγενίζει τοὺς «ἀγγραμμάτους καὶ ἀμούσους». Οἱ Μοῦσες ἔχουν μητέρα τὴ Μνημοσύνη, ποὺ ἀντιστέκεται στὴ Λήθη κυρίως μὲ τὴ γραφή. Ὁ Πλάτων τὴν ἀμφισβητεῖ —ἐνῶ τὴν χρησιμοποιεῖ— γιατί τείνει μονοδιάστατα νὰ ὑποκαταστήσει τὸ γεγονὸς ἐξασθενίζοντας τὴ μνήμη. Μιὰ τέτοια στάση ἀποκαλύπτει τὸ ὠχρὸ πρόσωπο τῆς προφορικῆς παράδοσης στὰ ἐρείπια τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Ἔτσι δικαιολογεῖται ἡ ἀνασκαφή, οἱ ἱστορικὲς καὶ φιλοσοφικὲς ἐρευνες. «Ἡ κουκουβάγια-ἐρευνητὴς στὴν ἀρχὴ τοῦ λευκόφωτος ἀρχίζει τὸ πέταγμα της» (Hegel).

Στὴν ἀναγέννηση συμμετέχουν καὶ ἀφηγητὲς μύθων, ἐπίσημοι (ποιητές, ραψωδοί, ὑποκριτές, χορευτές) καὶ ἀνεπίσημοι, παιδιὰ καὶ λαὸς τῆς βιοπάλης. Στὶς γιορτὲς (Διονύσια, Παναθηναῖα, Ἀπατούρια, Χαλκεῖα) ἄρχοντες καὶ λαὸς συμφιλιώνονται. Οἱ τραγικοὶ ἀγῶνες, ἀπόηχος τῶν πολεμικῶν, εἶναι ἀχώριστοι ἀπὸ τὸ μῦθο.

Κύριο γνῶρισμα τῶν (ἀνεπίσημων) ἀφηγητῶν εἶναι ἡ μεγάλη ἡλικία καὶ ἡ γυναικεία φύση (μητέρες, τροφοί, γριές) καὶ ἀπευθύνονται κυρίως σὲ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἐκφοβίζουν μὲ τερατώδεις φαντασιοπληξίες. Νά γιατί ὁ Πλάτων ἐξορίζει ἀπὸ τὴν *Πολιτεία* τοῦ τὴν τερατολόγο ποίηση καὶ τὰ μορμολύκεια (Γελώ, Ἑμπουσα, Λάμια, Μορμώ, Μορμολύκη). Αὐτὰ συμβαίνουν στὸ βασίλειο τοῦ Δία, ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κρόνου ἀκροατὲς μύθων ἦσαν μόνο ζῶα! Οἱ παιδαγωγοὶ πρέπει νὰ πάρουν στὰ σοβαρὰ αὐτὸν τὸν κίνδυνο μελετώντας προσεκτικὰ πάλι τὰ ἀνεπανάληπτα πλατωνικὰ χωρία (*Φίλητος* 16 c, *Πολιτικός* 272 c, *Πολιτεία* 381 c καὶ *Τίμαιος* 26).

Στὸν *Τίμαιο* ὑπογραμμίζει ὁ φιλόσοφος πόσο διαποτίζει τὴν παιδικὴ ψυχὴ ὁ μῦθος, ὅπως βεβαιώνει ὁ νεαρὸς Κριτίας, «οἷον ἐγκαύματα ἀνεκπλύτου γραφῆς ἔμμονά μοι γέγονεν». Ἡ ποίηση εἶναι μίμηση τοῦ ἀτελοῦς αἰσθητοῦ κόσμου, μίμηση τῆς μίμησης, καὶ δημιουργεῖ εἰδῶλα ἐχθρικὰ στὴ σκέψη καὶ τὴ δράση. Ὁ μῦθος εἶναι παιχνίδι, πείθει κυρίως

ἀφελείς καὶ παιδιὰ· «παιδιὰν τινὰ καὶ οὐ σπουδὴν τὴν μίμησιν». Μᾶς διασκεδάζει, ὅπως τὰ τραγούδια καὶ οἱ ἐπωδές (5 σελίδες ἀφιερώνει ὁ Brisson). «Τὰς δὲ ἐπωδὰς ταύτας τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλοὺς» λέγει ὁ ἱατροφιλόσοφος Ζάλμοξις, φάρμακο «πρὸς ὑγίειαν καὶ σωφροσύνην». Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ μοιάζει μὲ ἄγριο θηρίο, δεμένο στὸ παχνί του («φάτνη», *Τίμαιος* 70 d). Τὸ ἐπιθυμητικὸ χορταίνει μὲ μύθους ὀλοκληρωμένους καὶ γοητεύεται ἀπὸ τὴν ἀκέρια ὁμορφιά.

Ἐδῶ ἐμφωλεύει κίνδυνος σύγχυσης μορφῆς καὶ περιεχομένου (πρβλ. M. Schlick, «*Form and Content*», Ἑγνατία), κάλλους καὶ ἀλήθειας. Ἐτσι ἐμφανίζεται ὁ Πλάτων νὰ ἀσκεῖ κριτικὴ στὴ μυθολογία καὶ τὴν ἐρμηνεία μύθων θεμελιώνοντας τὸ φιλοσοφικὸ λόγο, σημεῖο ἀναφορᾶς κάθε ἄλλου εἶδους καὶ κυρίως τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ποὺ ἐφάπτεται τοῦ μεγάλου ἐρωτήματος τῆς *Πολιτείας*: Τί ἐκπαίδευση θὰ προσφέρουμε στὰ παιδιὰ;

Χάσμα ἀγεφύρωτο ἀνοίγεται μεταξὺ μύθου καὶ ἐπαληθεύσιμου λόγου (*discours vérifiable*). Οἱ σοφιστὲς χρησιμοποιοῦν μύθους κατὰ τὸν πρωταγορικὸ κανόνα «τὸ δοκοῦν ἐκάστω τοῦτ' ἀληθὲς ἐστί». Σ' αὐτὸ τὸν ὑποκειμενισμό ὁ Πλάτων διαβλέπει καταστροφικὲς συνέπειες γιὰ τὰ θεμέλια τῆς πολιτείας. Ἡ πίκρα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σωκράτη τὸν ἔχει διδάξει. Στὸν Σοφιστὴ γίνεται μιὰ γιγαντομαχία περὶ τῆς οὐσίας, ὥστε μὲ διαύγεια νὰ καθορισθοῦν οἱ ὅροι Σοφιστής - Πολιτικός - Φιλόσοφος. Ὁ ἐὶς ὁρισμὸς τοῦ Σοφιστῆ (Ὁ σοφιστὴς κάνει τὸ ψεῦδος ἀλήθεια καὶ τὸ ὑπαρκτὸ ἀνύπαρκτο) ἀνησυχεῖ τὸ φιλόσοφο.

Ἀνάμεσα στὰ ἀκραῖα σύνορα Ἀλήθεια - Ψεῦδος παρεμβάλλονται ἀπειρες δυνατότητες, πιθανότητες καὶ ἐνδεχόμενα. Οἱ πολλοὶ προσκυνοῦν εἰδῶλα, οἱ φιλόσοφοι τὰ ἀνακρίνουν (πρβλ. Bacon, *Novum organum*, Nietzsche, *Τὸ λυκόφως τῶν θεῶν*). Μιὰ ἔκφραση μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὴ σὲ μιὰ στιγμή (t_1), ἀλλὰ ψευδὴς σὲ μιὰ ἄλλη (t_{1+2}). Ὁ λόγος ὡς υἱὸς τοῦ Ἑρμῆ εἶναι Πᾶν, μπορεῖ νὰ δηλώσει τὸ πᾶν, ἀλλὰ δὲν παραβιάζει τὴν κινητὴ γέφυρα Realismus - Idealismus. Ἡ συμπλοκὴ ὀνομάτων - ρημάτων ἀποκαλύπτει τὴ γονιμότητα τῆς φαντασίας, ἀλλὰ ἐγκλείει τὸν κίνδυνο τοῦ νομιναλισμοῦ, δυϊσμοῦ καὶ συγκρητισμοῦ.

Ἐτσι ὁ μύθος ἀνακαλύπτει μιὰν ἀνεξερεῦνητη χώρα, ἀνοικτὴ στὸν ἀνταγωνισμό θεολογίας καὶ ἱστορίας, λογοτεχνίας καὶ φιλοσοφίας. Πόσο χρήσιμος εἶναι ὁ κανόνας «*die Wissenschaft unter der Optik der Kunst, die Kunst unter der Optik des Lebens treiben*» πάνω στὴ *scienza nuova* τοῦ Vico. Πολλοὶ δὲν προφθάνουν νὰ κάνουν «τὸν δεύτερον πλοῦν» τοῦ Φαίδωνα ἢ τὴν «παλινωδία» τοῦ Φαίδρου. Νόμοι, λόγοι, μύθοι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀποτυπώματα σὲ κερί. Ἡ ἀλήθεια τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ συμμόρφωση μὲ τὸ λόγο τοῦ φιλοσόφου καὶ τὸ κοσμολογικὸ του

μοντέλο. Ἡ ἀλήθεια π.χ. τοῦ μύθου τοῦ Φαέθωνα ἀθετεῖται στὸ ὄνομα τῆς ἀστρονομικῆς θεωρίας τῆς παράλλαξης.

Ἄν τώρα ὁ μύθος διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐπαληθεύσιμο λόγο, *a fortiori* διακρίνεται ἀπὸ τὸ λογικὸ ἐπιχείρημα, συνεκτικὴ ἀλυσίδα συλλογισμῶν μὲ συνοχὴ προκειμένων καὶ συμπεράσματος. Τέτοιο εἶναι τὸ γεωμετρικὸ ἐπιχείρημα, ποὺ ἀδυνατεῖ νὰ σφυρηλατήσῃ ἡ διχοτομικὴ μέθοδος (Σοφιστής, Πολιτικός). Ὅπως ὁ Ξένος ἀπὸ τὴν Ἑλέα ἔτσι καὶ ὁ Πρωταγόρας προτιμοῦν μύθο καὶ ὄχι λόγο, γιὰ νὰ περισώσουν τὴ φήμῃ τῆς σοφίας τους.

Ὅπως δὲποτε ὁ Πλάτων γνωρίζει ὅτι τὸ κύρος τοῦ μύθου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀποδεικτικὴ του δύναμη, ἀλλὰ λειτουργεῖ σὰν ὄργανο πειθοῦς στὸ χῶρο τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς. Ἡ ἐξουσία εἶναι βασικὸ στοιχεῖο τοῦ Κράτους-Πολιτείας, ἀλλὰ ὁ φιλόσοφος προτιμᾷ τὴν πειθὴ τῶν λόγων παρὰ τὴ «βασιλικὴ πειθὴ» (βία, βασανιστήρια, ἐξευτελισμοί). Ὅτι εἶναι ὁ λόγος γιὰ τοὺς φιλοσόφους, εἶναι ὁ μύθος γιὰ τοὺς πολλούς, παραμυθία, ἐπωδὴ ὠφέλιμη μολονότι ἐπικίνδυνη· «καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος» (Φαίδων 114). Ὁ μύθος-παράδειγμα συμμορφώνει τὴ διαγωγὴ τῶν πολλῶν στὸ πνεῦμα τῆς κοινότητος καὶ λειτουργεῖ σὰν συνεκτικὸς ἵστός τῆς ἑτερογένειας. Ὁ μύθος π.χ. Κάδμου - Σπαρτῶν πείθει τοὺς Θηβαίους γη-γενεῖς, ἀδελφία ἀπὸ τὴν ἴδια μητέρα (Δη-μήτηρ) καὶ συνεπῶς προβάλλει ἀναγκαῖο καθῆκον ἢ ὑπεράσπιση τῆς μητέρας-γῆς ἀπὸ ξένους ἐπιδρομείς (πρὸβλ. Γ. Καραλή, *Ἱστορία καὶ Φιλοσοφία τῶν ὀνείρων, ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μέχρι τὸν Πλούταρχο*, σ. 109, σημ. 19). Παρόμοια ὁ μύθος τῶν Ἀμαζόνων αἰτιολογεῖ τὴν ἴδια φυσικὴ ἀγωγὴ ἀρρένων - θηλέων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ ὁ νομοθέτης προτάσσει τῶν νόμων προοίμια (ὁ πρὸ τοῦ νόμου μύθος), ὥστε νὰ σταθεροποιηθεῖ στὴ συνείδηση τῶν πολιτῶν ὁ ἀναγκαῖος συνειρμός: πρότυπο - πρακτέον (σκέψη - δράση). Πόσο ἀφιλοσόφητο ὁμως εἶναι τὸ «*voluntas et intellectus unum et idem est*», τὸ ἀνέπτυξε ὁ Spinoza.

Τέλος, ὁ Πλάτων καταδίκασε τὴν αὐθαίρετὴ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία τῶν μύθων καὶ ἡ ἱστορία τὸν ἔχει δικαιώσει (Θεαγένης ὁ Ρηγῖνος, Φίλων ὁ Ἰουδαῖος κ.ἄ. εἶναι καταδικασμένα παραδείγματα ἀλληγορίας). Τὸ δέσιμο τῆς Ἥρας, τὸ πέταγμα τοῦ Ἡφαίστου ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ τὰ παρόμοια φαίνονται στὸν Πλάτωνα ἀλλόκοτα καὶ σὰν βαθὺς γνώστης τῆς παιδικῆς ψυχολογίας προτείνει «ὅτι κάλλιστα μεμυθολογημένα πρὸς ἀρετὴν ἀκούειν».

Βέβαια ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία ἐμφανίζεται σὰ μιὰ ἀντίδραση ἐνάντια στὴν πολεμικὴ τῶν μύθων ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους (π.χ. Ξενοφάνης πρὸβλ. Ἄννας Κελεσίδου-Γαλανοῦ, *Ἡ κάθαρση τῆς θεότητος στὴ φιλοσοφία τοῦ Ξενοφάνη*, Ἀθήνα 1969). Στὸν Φαῖδρο ἐπιχειρεῖται κριτικὴ τῶν παλαιῶν μύθων (ἄρπαγὴ Ὠρείθυιας ἀπὸ Βορέα). Στὶς ἐρωτήσεις τοῦ Φαίδρου ὁ

γέρο-Σωκράτης αποκρίνεται ότι οί μύθοι είναι καταφύγιο τῶν κουρασμένων, ἀλλὰ ἐκεῖνος ἤθελε πρῶτα νὰ ἐκπληρώσει τὸ χρησμὸ τοῦ μαντείου «γνῶθι σαυτόν».

Καὶ ἀπ' ἐδῶ προβάλλει ρωμαλέα ἡ κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου, πέρα ἀπὸ τὰ προσωπικὰ βιώματα καὶ τὸν καπνογόνο nominalismus. Τὸ ἐτυμολογικὸ παιχνίδι (Ὠρεΐθυια, Βορέας, Τυφών) μᾶς παραπέμπει στὴν πρώτη φιλοσοφία τοῦ Κρατύλου. Ἴδου γιὰτὶ ὁ φιλόσοφος ἀρνεῖται κάθε ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία τῶν μύθων, διότι στηρίζονται στὸν τύπο καὶ μὲ διαστικὲς ἀναλογίες συγχέουν Form - Content διαστρεβλώνοντας τὴν ἀλήθεια στοὺς ἀφελεῖς καὶ τὰ παιδιά «διὰ τὴν λεγομένην εὐήθειαν».

Καὶ ὁ συγγραφέας-ἐρευνητὴς καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ μῦθος εἶναι «εἰκὼς λόγος» μεταξὺ ἀλήθειας καὶ ψεύδους, ἀδιαχώριστος ἀπὸ τὸ κοινωνικο-πολιτικὸ contexte καὶ τὸν αἰσθητὸ κόσμο, ποὺ εἶναι ὁμοίωμα τοῦ πραγματικοῦ. Τὴ διάλεκτο γιὰ τὴ γνώση μᾶς δίνουν Ἰδέες οὐδέτερες, ἔξω ἀπὸ χωρο-χρονικὲς σκοπιμότητες, «La neutralisation de l'Idée», ὅπως ἔγραψε ὁ ἄτυχος φιλόσοφος τῆς Γρατιανούπολης (Grenoble) Henri Joly (*Le renversement platonicien*).

Ὁ Brisson κλείνει μὲ κριτικὴ τῆς γνώμης τοῦ Detienne: Ὁ μῦθος περιλαμβάνει τόσο ἐτερόκλητα στοιχεῖα, ὥστε χάνει κάθε ἰδιαίτερη ὑπόσταση. Ὁ Brisson διαφωνεῖ ἐπισταθεύοντας μὲ πλατωνικὸ τρόπο ὅτι ὁ μῦθος εἶναι *intermezzo* πρὸς τὴν τέλεια γνώση, ἔστω «ἐποχή», γιὰ νὰ ἐξασφαλίζει *consensus provisoire* (= προσωρινὴ συναίνεση) ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον, ἐνῶ ὁ θεμελιωτὴς τῆς φιλοσοφικῆς ἀνθρωπολογίας Lévi-Strauss ζητεῖ ὅλος ὁ κόσμος νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸ μῦθο σὰν μῦθο.

Καὶ τελειώνει ἡ παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ Luc Brisson μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι ὁ ἐρευνητὴς ὀργώνει κυριολεκτικὰ τὸ πλατωνικὸ *Corpus*

«βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βολεύματα».

Ἀντιλαμβάνεται τὸν κίνδυνο τοῦ σκοταδισμοῦ ἀπὸ τὴ διαστρέβλωση τῶν μύθων - παράδοσης, ἀλλὰ ἀποφεύγει νὰ τὸ διακηρύξει μεγαλόφωνα, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ μέγας σκηνοθέτης. Ἀπὸ τὰ ἐπισυναπτόμενα εὐρετήρια, τὸ πλῆθος τῶν στατιστικῶν στοιχείων καὶ τὶς παραπομπὲς βεβαιώνεται ἡ φιλοπονία τοῦ Γάλλου ἐρευνητῆ καὶ ὁ μελετητὴς ἀνταμείδεται πλουσιοπάροχα.

Ἄς εἶναι ἡσυχος ὁ συγγραφέας ὅτι κατέθεσε τὸ μόχθο του στὸ κοινὸ ταμεῖο τῆς ἀνθρωπότητος καὶ στὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφία.

Γεώργιος ΚΑΡΑΛΗΣ

